

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

PATRIMONIUM PRO FUTURO 2024

PATRIMONIUM PRO FUTURO

Již 11. rokem oceňuje Národní památkový ústav nejlepší počiny v památkové péči za uplynulý rok. Ceny *Patrimonium pro futuro* putují k těm, kdo se zasloužili o záchranu, obnovu, ale také prezentaci nebo správu památek.

Přes osm desítek dosud udělených cen je dokladem toho, že jsou lidé, kterým není osud památek lhostejný a kteří péči o ně věnují svůj čas, vůli a odhodlání. Jsem ráda, že můžeme veřejně ocenit tyto silné příběhy míst a jednotlivců a ceny *Patrimonium pro futuro* jim předat v přímém přenosu České televize.

Ing. arch. Naďa Goryczková,
generální ředitelka NPÚ

OCENĚNÍ JE UDÍLENO V KATEGORIÍCH:

Obnova památky	4
Restaurování památky	9
Objev, nález roku	14
Prezentace a popularizace	20
Záchrana památky	26
Příkladná správa památky	32
Osobnost památkové péče	38

Cena veřejnosti Památky děkují
Cena generální ředitelky NPÚ

OBNOVA PAMÁTKY

Severní část Fantovy budovy hlavního nádraží v Praze

Nominace: Správa železnic, státní organizace,
DIGITRY ART TECHNOLOGIES, s. r. o., Atelier ANTA,
spol. s r. o., STRABAG Rail, a. s., AVERS, spol. s r. o.,
Akant Art, v. o. s., Oliver Braun, s. r. o.,
ak. soch. Petr Dufek a PhDr. Vladimír Bok
Za hl. m. Praha nominuje ÚOP v Praze

Areál Bartolomějského návrší a chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně

Nominace: město Kolín, zastoupené starostou
Mgr. Michaelem Kašparem, a Římskokatolická
farnost Kolín, zastoupená farářem Janem Halamou
Za Středočeský kraj nominuje ÚOP středních Čech
v Praze

Jízdárna ve Světcích

Nominace: město Tachov, zastoupené starostou
Ing. Petrem Vránou, ak. mal. Jaroslav Šindelář
a ak. mal. Pavel Žilák
Za Plzeňský kraj nominuje ÚOP v Plzni

Synagoga v Budyni nad Ohří

Nominace: město Budyně nad Ohří, zastoupené
starostou Ing. Petrem Kindlem
Za Ústecký kraj nominuje ÚOP v Ústí nad Labem

Severní část Fantovy budovy hlavního nádraží v Praze

VLASTNÍK, INVESTOR: Správa železnic, státní
organizace

Správa železnic již několik let postupně obnovuje historickou budovu pražského hlavního nádraží, známou jako Fantova. Po obnově exteriéru přikročila k renovaci dosud zchátralých reprezentačních interiérů, které se nacházejí v severní části komplexu. Rozsáhlé restaurátorské a rekonstrukční práce navrátily těmto mimořádným prostorám jejich někdejší krásu.

Příprava projektu byla těsně provázána s potřebou nalézt pro tyto kdysi reprezentační prostory novou náplň a funkci jak ve spojení s novou odbavovací halou, tak i nezávisle na provozu nádraží. S tímto záměrem proběhly a roku 2023 byly dokončeny restaurátorské a rekonstrukční práce v hlavních sálech a spojovací chodbě severního křídla Fantovy budovy. Po odstranění druhotných prvků byly rehabilitovány původní dispozice a vzhled interiéru. Byly restaurovány či případně rekon-

struovány štukové partie s obnovou polychromie, keramické reliéfy, nástěnné a nástropní malby a pozlacovačské dekory, dřevěné obložení a dřevěné prvky s doplněním prvků zničených, chybějících apod.

Ve spolupráci investora, památkové péče i dodavatelů restaurátorských a uměleckořemeslných prací s architektky byly v návaznosti na exteriér řešeny doplňky i rekonstrukce na základě originálních historických návrhů i náležů *in situ*. Postupně byla využita i historická dokumentace z Fantovy pozůstalosti i z ostatních dobových pramenů. Obnovené prostory se tak blíží původním architektonickým záměrům. Budou určeny pro jednotlivé akce i širokou veřejnost, která se zde nyní může seznámit s jedním z nejkrásnějších a nejhodnotnějších secesních interiérů Prahy i České republiky.

Areál Bartolomějského návrší a chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně

VLASTNÍK, INVESTOR: město Kolín, Římskokatolická farnost Kolín

Chrám sv. Bartoloměje na akropoli městské zástavby je dominantou města Kolín. Obklopují ho další hodnotné stavby s dochovanými středověkými konstrukcemi, s nimiž tvoří unikátní celek u středověkých městských hradeb. Opravu objektů areálu si vynutil jejich špatný stav a snaha o zpřístupnění objektů a parkánu veřejnosti.

Děkanský chrám sv. Bartoloměje patří k nejcennějším památkám církevní architektury u nás. Od ničivého požáru v roce 1796 byl areál postupně opravován, druhá polovina 20. století ale tyto snahy přerušila. Objekty vykazovaly defekty a areál přestal být, s výjimkou kostela, přístupný veřejnosti.

Obnova proběhla ve dvou akcích s využitím dotací IROP: nejprve dům čp. 24, zvonice, kostnice a přilehlé hradby v letech 2018–2020 a poté obnova parkánu a hradby z městských prostředků. Na ni navázala obnova chrámu

dle žádosti Římskokatolické farnosti Kolín. Průběh prací si vyžádal několik záchranných archeologických výzkumů, které mj. potvrdily nález předchůdce dnešního kostela.

Obnova kostela obnášela běžné stavební opravy, restaurování torz figurálních nástěnných maleb či obnovu Kokovské kaple, kde byl odkryt zbytek raně gotického portálu a na klenbě byly restaurovány barokní omítky. Dále bylo restaurováno velké množství mobiliáře, například reliéfy zastavení křížové cesty od Františka Bílka a obraz *Umučení sv. Bartoloměje* od Petra Brandla.

Obnova všech objektů probíhala několik let v úzké spolupráci vlastníků – města Kolín a Římskokatolické farnosti Kolín – s NPÚ a vedla k záchraně a rehabilitaci nesporných architektonických a památkových hodnot. Byla ukončena v roce 2023 osazením a zprovozněním varhan v chrámu sv. Bartoloměje.

Jízdárna ve Světcích

VLASTNÍK, INVESTOR: město Tachov

V loňském roce byla dokončena náročná, přes dvacet let trvající obnova jízdárny ve Světcích u Tachova. Mimořádné památce, které v minulosti hrozila demolic, tak byla navrácena její původní podoba a nalezeno pro ni bylo i nové funkční využití.

Stavba velké samostatné jízdárny ve Světcích podle plánů stavitele Adama Haberzettla byla součástí záměru úprav komplexu zrušeného paulánského kláštera, který získal kníže Alfréd Windischgrätz. Jízdárna ve stylu romantismu byla dokončena v roce 1860 a svými impozantními rozměry představuje druhou největší stavbu tohoto druhu v Evropě. Za minulého režimu jí hrozil zánik, avšak roku 1991 ji Ministerstvo kultury opětně prohlásilo za kulturní památku. Od roku 2000 až do loňského roku probíhala náročná obnova celého objektu.

Budova je členěna polygony se stájemi, schoďišťovým tělesem a přízemními „rondelovými“

pavilony na všech nárožích. Její centrum tvoří jízdárnská hala o rozměrech cca 20 × 40 m, s vnitřní výškou prostoru 21,1 m. Budova má unikátní konstrukci a pozoruhodnou dekorativní výzdobu exteriéru i interiéru. Postupnými zásahy se podařilo zachránit stavební podstatu historického objektu a následně uskutečnit jeho restaurátorskou obnovu. Ta se týkala fasád včetně jejich dekorativní výzdoby, restaurování vnitřních omítek s malířskou výzdobou, jednotlivých interiérů, dekorativně malovaného dřevěného stropu v sálu jízdárny, truhlářských prvků a knižecí lóže. Objekt byl postupně po částech zpřístupňován veřejnosti. Díky rozhodnutí města ujmout se ohrožené stavby se podařila záchrana této unikátní památky a jejich památkových hodnot. Dnes tak jízdárna může být prezentována široké veřejnosti v rámci návštěvnického provozu a kulturních akcí.

Synagoga v Budyni nad Ohří

VLASTNÍK, INVESTOR: město Budyně nad Ohří

V závěru roku 2023 bylo završeno dlouhodobé úsilí města Budyně nad Ohří, které vedlo k záchraně a zpřístupnění ohrožené kulturní památky. Klasicistní synagoga se nacházela v havarijním stavu a hrozilo její zřícení. Obyvatelé a vedení města se zasloužili o její příkladnou obnovu a zpřístupnění veřejnosti.

Synagoga byla vybudována v letech 1786 až 1787, avšak její klasicistní interiér byl dokončen až ve 20. letech 19. století. V průběhu století následujícího utrpěla synagoga četné škody a nějakou dobu sloužila dokonce jako skladiště. Vybavení bylo zničeno či odvezeno, bylo vestavěno dřevěné patro, a všechny tyto okolnosti vedly k závažnému narušení statiky a havarijnímu stavu objektu. V této fázi jej převzalo město Budyně nad Ohří a odhodlalo se k jeho záchraně.

V letech 2022–2023 proběhla komplexní obnova, včetně restaurátorských prací, zho-

tovení nového áronu a pořízení mobiliáře. Bylo vybudováno i zázemí pro návštěvníky a provedena úprava okolí. Celková obnova zcela zničené synagogy byla provedena konzervativním způsobem s maximální snahou o historickou důvěryhodnost. Tento způsob byl aplikován i v těch případech, kdy došlo ke zhotovení zcela nových prvků. Ty byly obnoveny na základě fotografické dokumentace a pomocí komparace s analogickými prvky.

Důvodem nominace je příkladný přístup města Budyně nad Ohří k ohroženému kulturnímu dědictví v jeho katastru: převzetí ohrožené památky v havarijním stavu, pořízení projektové dokumentace k celkové obnově, zajištění finančních prostředků a vedení stavebních prací se snahou docílit vzorové obnovy kulturní památky. Objekt bude využíván i ke kulturním účelům, plánuje se zde pořádat výstav, přednášek či koncertů.

RESTAUROVÁNÍ PAMÁTKY

Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích

Nominace: Mgr. Marcel Hron (Terrigena Art, s. r. o.)
a Anna Bradnová (BRADNA restaurování, s. r. o.)
Za Plzeňský kraj nominuje ÚOP v Plzni

Starý hřbitov v Kamenickém Šenově

Nominace: MgA. Eva Mičková a Občanský spolek Sonow, o. s.

Za Liberecký kraj nominuje ÚOP v Liberci

Oltář sv. Kateřiny z hradu Rychmburk

Nominace: ak. mal. Eva Skarolková
Za Pardubický kraj nominuje ÚOP v Pardubicích

Kaple sv. Petra a Pavla v Bílém Kameni

Nominace: obec Bílý Kámen, zastoupená starostou Bc. Radimem Kriegsmannem,
ak. mal. Jan Knorr, Bc. Tereza Nikermaierová, DiS.,
a Veronika Špicová, DiS.
Za Kraj Vysočina nominuje ÚOP v Telči

Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích

VLASTNÍK, INVESTOR: Římskokatolická farnost Přeštice

Na podzim 2023 byla dokončena dvouletá náročná obnova jednoho z nejvýznamnějších poutních barokních chrámů v České republice. Poprvé v novodobé historii kostela se přistoupilo i ke komplexní obnově interiéru, unikátně dochovaného v intaktní podobě z doby výstavby. Mimořádně působivé stavbě vrcholného a pozdního baroka tak byla po sto letech neúdržby vrácena její někdejší krása.

Stavba nového chrámu na místě středověkého předchůdce byla kladrubskými benediktiny zahájena roku 1750 podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera, který ji též až do své smrti řídil. Poté se na stavbě vystřídali nejvýznamnější tuzemští architekti své doby a v roce 1775 byl kostel vysvěcen. Z mladších zásahů vyniká zejména úprava presbytáře Bedřichem Ohmannem, s mariánskou freskou od významného malíře Jana Preislera, do-

končená roku 1898. Loď se dočkala obnovy až o tři desetiletí později a od té doby nebyly interiéry opravovány. V roce 1995 došlo ke vztyčení nových bání.

Obnova kostela byla zahájena v roce 2021 a kromě vnějšího pláště se přistoupilo i ke komplexní restaurátorské obnově interiéru této národní kulturní památky. Proběhlo restaurování výmalb presbytáře včetně fresky, mramorování stěn a zdobných štukových reliéfů. Dále se realizovala nová výmalba lodi a obnova podlah. Byly restaurovány mramorové oltáře včetně obrazů, sochařská výzdoba, oratoře a mimořádný soubor intarzovaného mobiliáře (lavice, zpovědnice, vybavení sakristie, interiérové dveře), ale i mříže a ostatní uměleckořemeslné prvky. Fasáda získala nový nátěr, současně bylo obnoveno schodiště k hlavnímu vstupu do kostela a vstupní dveře.

Starý hřbitov v Kamenickém Šenově

VLASTNÍK, INVESTOR: Římskokatolická farnost Kamenický Šenov

V kraji, kde je sepulkrální umění obvykle upozaděno a nejčastěji ponecháno svému osudu, se podařilo zachránit starý hřbitov u kostela Narození sv. Jana Křtitele, který je chráněn jako kulturní památka.

Nynější kostel Narození sv. Jana Křtitele byl postaven v letech 1715–1718 patrně podle projektu italského architekta Pietra Paola Columbaniho. Předcházela mu starší kostel situovaný severněji, který byl po vystavění nového zbourán. Slavnostní vysvěcení proběhlo v roce 1718 na svátek sv. Václava. Hřbitov přiléhající dnes pouze k severní straně kostela jej původně obklopoval ze všech stran.

Ve třetí čtvrtině 19. století obec kvůli kapacitě založila nový hřbitov a starý byl v roce 1910 zplanýrován. V současné době je zde zachováno 51 náhrobků z rozmezí let 1767–1910. Typologicky jde o figurální a architektonicky koncipovaná díla, některá od významných

kameníků a sochařů, např. Josefa a Emanuela Maxe, Leopolda Zimmera, Franze Neusara nebo Josefa Seicheho. Materiálem je převážně pískovec, v menší míře doplněný mramorem, trachytem, břidlicí a kovovými nebo porcelánovými prvky. Restaurování náhrobků na starém hřbitově probíhá již od roku 2007. Před zahájením restaurování se nacházely ve velmi špatném, někdy přímo havarijním stavu. Restaurování předcházela archivní průzkum, průzkum historické fotodokumentace a vlastní restaurátorský průzkum jednotlivých náhrobků. Restaurování uměleckořemeslných a sochařských sepulkrálních děl v takovém rozsahu je na území Libereckého kraje naprosto výjimečné.

Oltář sv. Kateřiny z hradu Rychmburk

VLASTNÍK, INVESTOR: Římskokatolická farnost – arciděkanství Chrudim

Bývalý retábl hlavního oltáře sv. Kateřiny z kostela sv. Kateřiny v Chrudimi je výjimečnou pozdně středověkou prací z dílny Vratislavského mistra z let 1486–1487. Od roku 2018 procházel náročným procesem restaurování, který zachránil jak hmotnou podstatu díla, tak jeho uměleckohistorické hodnoty.

Oltář patří do skupiny osmi původně utrakvistických oltářů na českém území, které využívají unikátní andělskou ikonografii. Skládá se z centrální desky se dvěma anděly adorujícími svatostánek a bočních otvíravých křídel se čtyřmi panenskými světicemi z vnitřní strany a pašijovými scénami z vnější strany. Malby pocházejí z prvních let 16. století. Zcela unikátní je využití výzdobné techniky presbrokátu. Tento utrakvistický oltář se zachoval pouze díky tomu, že byl později adaptován pro potřeby katolické liturgie.

Nacházel se v nevyhovujícím stavu, konstrukce byla rozeschlá, dřevěné části poškozeny aktivním červotočem, některé dekorativní prvky chyběly, malby byly znečištěny, lokálně přemalovány a místy odpadlé. Koncepte stanovená širším odborným kolektivem směřovala k rehabilitaci původní malby. IR průzkumy pomohly lépe poznat původní autorskou podkresbu. Ozářením byl likvidován dřevokazný hmyz, konstrukce centrální desky byla zpevněna a doplněna, chybějící řezbářské prvky nahrazeny. Po restaurování je oltář prezentován ve výstavních prostorách hradu Rychmburk na Chrudimsku. Do kostela sv. Kateřiny se vrátí po dokončení jeho obnovy.

Restaurátorka ak. mal. Eva Skarolková je nominována za maximálně zodpovědný přístup k restaurování. Náročným restaurátorským záhalem došlo k záchraně hmotné podstaty díla a obnovení jeho uměleckohistorických hodnot.

Kaple sv. Petra a Pavla v Bílém Kameni

VLASTNÍK, INVESTOR: obec Bílý Kámen

Volně stojící kaple sv. Petra a Pavla z 18. století je symbolem i dominantou malé obce Bílý Kámen na Jihlavsku. Po dlouhé roky byla udržována víceméně neodborně a bez komplexního přístupu. Důkladná celková obnova pomůže udržet dědictví předků i pro další generace nejenom místních obyvatel.

Kaple s malou čtyřbokou zvonící ve vrcholu stanové střechy je vystavěna na čtvercovém půdorysu. Před komplexní obnovou se objekt nacházel v havarijním stavu, byl silně zavlhčený, venkovní fasáda byla ochuzená o původní architektonickou hodnotu, střechu kryl nepůvodní plech. Interiér byl ve větší míře přebílený. Neprodyšná cementová fasáda udržovala ve zdivu vlhkost, což způsobilo jeho silnou degradaci a statické narušení – během oprav se zřítla část korunní římsy.

V prvních fázích obnovy byla zajištěna narušená klenba a obnovena střecha v původ-

ním krytí šindelem. Dále proběhlo odvlhčení objektu a podle historických fotografií byly obnoveny původní zdobné prvky jako pilastry, členění ploch a profilace korunní římsy. Bohatá výmalba zjištěná pod bílým nátěrem byla v poslední etapě v roce 2023 zafixována a rekonstruována do původní podoby z doby svého vzniku. Restaurování provedl ak. mal. Jan Knorr.

Původním cílem prací bylo technické zajištění kritického stavu památky. Díky vstřícnosti a nadšení všech zúčastněných stran však práce pokračovaly i vizuálním zvelebením a obnovou původní podoby kaple z doby jejího vzniku, čímž obec prokázala úctu k odkazu našich předků, k minulosti a tradici. Díky uvědomělosti vlastníka se může historická památka prezentovat ve své původní kráse, nadále sloužit svému původnímu účelu a být dominantou obce.

OBJEV, NÁLEZ ROKU

Dvoulodní sál městského panského sídla v Českém Krumlově

Nominace: Centrum Český Krumlov, a. s., zastoupené Ing. Karlem Vavrouškem, a Agentura Jan Zrzavý, spol. s r. o. Za Jihočeský kraj nominuje ÚOP v Českých Budějovicích

Nástrovní malba sv. Markéty v kapli hospodářského dvora Kalec

Nominace: Mgr. art. Kateřina Prokopová a MgA. Barbora Glombová Za Plzeňský kraj nominuje ÚOP v Plzni

Unikátní zlatá mince z roku 1529 z Jáchymova

Nominace: nálezce mince David Černý a archeolog Mgr. Filip Prekop Za Karlovarský kraj nominuje ÚOP v Lokti

Nástěnné malby v kostele sv. Michaela archanděla v Dolních Věstonicích

Nominace: restaurátor Mgr. ak. mal. Radomír Surma a Římskokatolická farnost Dolní Věstonice, zastoupená administrátorem Mgr. Pavlem Pacnerem Za Jihomoravský kraj nominuje ÚOP v Brně

Pozůstatky středověkého osídlení města Valašské Meziříčí

Nominace: město Valašské Meziříčí, zastoupené starostou Mgr. Robertem Stržínkem, PaedDr. Yvonou Wojaczkovou, místostarostkou, a Mgr. Petrem Zajícem, referentem odboru školství, kultury a sportu, Muzeum regionu Valašsko, zastoupené ředitelem Ing. Tomášem Vításkem a Mgr. Samuelem Španiheltem, Ph.D., a Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, zastoupené ředitelem Mgr. Pavlem Hrubcem, MBA, a Mgr. Bc. Adamem Fojtíkem Za Zlínský kraj nominuje ÚOP v Kroměříži

Dvoulodní sál městského panského sídla v Českém Krumlově

VLASTNÍK, INVESTOR: Centrum Český Krumlov, a. s.

Vdovské sídlo Anny z Roggendorfu († 1562), matky posledních Rožmberků, je součástí areálu bývalého pivovaru Eggenberg v Českém Krumlově. Během revitalizace v letech 2021–2023 se v přízemí objektu podařilo objevit reprezentativní pozdně gotický dvoulodní sál s renesanční klenbou, který nyní prošel příkladnou rekonstrukcí.

Objekt městského panského sídla sloužil od 18. století jako úřední budova a byty zaměstnanců pivovaru, což přineslo řadu změn a vestaveb, které skryly jeho původní vnitřní dispozici. Během rekonstrukce jihozápadního křídla areálu byl v přízemí objektu odhalen a restaurován reprezentativní dvoulodní sál, jehož pozdně středověké kamenické prvky nesou renesanční malovanou hřebínkovou klenbu z doby kolem poloviny 16. století. Kamenické prvky a kamenické značky prozrazují, že sál byl budován již v letech 1490–1500 na

přání rožmberského vladaře Petra IV. z Rožmberka. Původně sloužil pravděpodobně ke společnému stolování rodiny majitele, šlechty, dvořanů a dalších hostů, pořádání oslav nebo jako shromažďovací prostor.

Krumlovský dvoulodní sál ve středoevropském měřítku nevniká svými rozměry, je však v době svého vzniku mezi profánními prostorami unikátní svou dispozicí a kvalitním zpracováním kamenických detailů. Jeho pojetí dokládá vysokou úroveň architektury, kamenického a stavebního řemesla na přelomu 15. a 16. století. Objev je výrazným podnětem k dalším, v současnosti probíhajícím výzkumům. Po několika stoletích se tak podařilo nalézt a do původní podoby rekonstruovat profánní dvoulodní prostor s malířskou výzdobou, který nemá v rámci jižních Čech obdoby.

Dvůr Kalec, vystavený na počátku 18. století, náleží do mimořádného souboru hospodářských dvorů plaských cisterciáků. V roce 1948 byl zestátněn a následovalo jeho dlouholeté utilitární využití s nedostatečnou údržbou. V 90. letech se přistoupilo k odstranění havarijního stavu a částečné obnově.

V rámci postupné obnovy budov přišla řada i na původní soukromé opatské prostory, jejichž součástí je kaple zasvěcená sv. Markétě Antiochijské. Firma Stucco TM, s. r. o., po vstupním průzkumu objevila na klenbě malířskou výzdobu s výjevem sv. Markéty Antiochijské, patronky úrody a žní. Poté co restaurátorky z malby pečlivě odstranily druzhotné nátěry, bylo zřejmé, že se jedná o velmi hodnotné vrcholně barokní dílo z doby výstavby této části dvora.

Malba vytvořená technikou fresco včetně ryté podkresby se naštěstí dochovala v téměř

Nástrovní malba sv. Markéty v kapli hospodářského dvora Kalec

VLASTNÍK, INVESTOR: Dvůr Kalec, s. r. o.

celém rozsahu. Světiče, zachycená v rozvlátném rouchu, spočívá předsunutou nohou na drakovi. Pohled upírá vzhůru k nebesům, v pravici drží kříž, v levici mučednickou palmovou ratolest. Výsledky předběžných zkoušek a průzkumů byly dobrým základem pro následný kvalitní restaurátorský zásah. Citlivě provedená retuš malby nepotlačila autenticitu dochovaného originálního díla. Vzhledem k vysoké kvalitě malby, její pravděpodobné dataci kolem roku 1717 a lokalitě spojené s plaským klášteřem lze dílo připisat malíři Jakubovi Antonínu Pinkovi, pocházejícímu z dolnorakouského Windigsteigu.

Díky přístupu majitelů, kteří obnovu dvora pojmají zodpovědně a úzce spolupracují s orgány památkové péče, se postupně daří rehabilitovat tuto významnou kulturní památku.

Unikátní zlatá mince z roku 1529 z Jáchymova

VLASTNÍK, INVESTOR: město Jáchymov

Dům zakladatele města Jáchymov Štěpána Šlika patří mezi nejstarší budovy, které na nezastavěné ploše krátce po zahájení těžby stříbrných rud počátkem 20. let 16. století vznikly. V rámci jeho archeologického výzkumu byla kromě mnoha cenných zjištění objevena také raritní, dosud neznámá zlatá mince ražená ve Vídni.

V roce 2023 proběhla první etapa plošného archeologického výzkumu interiéru měšťanského domu na náměstí Republiky čp. 8 v rámci jeho probíhající rekonstrukce. Výzkum přinesl řadu nových zjištění, podařilo se nahlédnout do období „divokých“ hornických počátků města, o kterých jiné prameny mlčí. Byla lokalizována dosud neznámá starší budova zkoumaného sídla.

Při výzkumu se podařilo získat řadu mincovních nálezů, které svým původem přesahují hranice dnešní České republiky, včetně kon-

trolního závaží, jež napovídá o manipulaci s mincemi, případně o existenci mincovní dílny přímo v domě.

Zcela unikátním nálezem je objev raritní zlaté mince o rozměrech 12,3 × 12,9 mm a váze 0,88 g. Nachází se ve velmi dobrém stavu a ve své nominální hodnotě je jediným dnes známým exemplářem. Jedná se o nouzovou minci z dnů prvního obléhání Vídně Turky v roce 1529. Podle hmotnosti jde o ¼ dukát, který ovšem neuvádí žádný ze znaleckých soupisů mincí Ferdinanda I. Nález jasně dokládá, že v domě v minulosti probíhaly peněžní transakce a že v jáchymovském peněžním oběhu se používala pestrá škála mincí, včetně velmi vzácných.

Celoplošný výzkum interiéru měšťanského domu v Jáchymově vrhá nové světlo na počátky významné historie památky UNESCO Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří.

Nástěnné malby v kostele sv. Michaela archanděla v Dolních Věstonicích

VLASTNÍK, INVESTOR: Římskokatolická farnost
Dolní Věstonice

Unikátní nález rozsáhlé umělecké malířské úpravy stěn a klenby kostela sv. Michaela archanděla zcela mění názor na podobu jeho interiéru. Svou hodnotou se malby jeví jako srovnatelné se sochami Ignáce Lengelechera, které byly doposud stěžejním výtvarným akcentem interiéru kostela.

Zjišťovací sondážní průzkum v létě roku 2019 odhalil přítomnost nástěnných maleb, jejichž bližší poznání bylo možné až na základě restaurového průzkumu. Ten zjistil, že stěny i klenba, včetně žeborů a sloupů kruchty kostela, jsou pokryty malbami vysoké umělecké úrovně s narativním ikonografickým obsahem. Od roku 2021 probíhá po etapách jejich postupný celoplošný restaurátorský odkryv, jehož součástí je také dílčí konsolidace maleb a podkladu. V rámci jednotlivých etap jsou zajišťovány náročné průzkumy laboratorní povahy ve spolupráci s domácími i zahraničními pracovišti.

Na základě písemných pramenů jsou malby datovány do let 1642–1644, tedy překvapivě do období třicetileté války. Podařilo se je navíc autorsky určit jako dílo blíže neznámého malíře Stephana Holla z Mikulova. Z umělecko-historického hlediska je patrně nejpozoruhodnější zjištění, že malíř použil jako kompoziční předlohu grafické album *Evangelicae historiae imagines*, které vytvořil španělský jezuita Hieronymus Natalis. Vznik maleb tak zřejmě souvisí s rekatolizačním úsilím moravského zemského hejtmána, knížete Maxmiliána z Dietrichsteinu, pod jehož patronát věstonické farnost náležela. I když není interdisciplinární průzkum nálezů ještě zcela dokončen, je zřejmé, že se jedná o zásadní příspěvek k dějinám umění raného baroka na Moravě.

Pozůstatky středověkého osídlení města Valašské Meziříčí

VLASTNÍK, INVESTOR: město Valašské Meziříčí

Na základě stavebních úprav Náměstí ve Valašském Meziříčí proběhl rozsáhlý záchranný archeologický výzkum, který pokrýval téměř celou jeho plochu. Vzhledem k absenci písemných pramenů představují získané informace významný zdroj poznání počátků města.

Výzkumem bylo zachyceno několik vývojových etap plochy náměstí. Nejstarší horizont osídlení spadá do závěru 13. století. Tuto fázi reprezentuje linie tvořená několika domy s dochovanou dřevěno-hlinitou konstrukcí, které zřejmě souvisí s počátky města Valašské Meziříčí.

Další zachycený horizont je možné klást do průběhu 15. až počátku 16. století. Toto období reprezentuje skupina zásobních jam uprostřed náměstí, na jejichž základě se dá předpokládat, že během pozdního středověku byl vnitřní prostor náměstí zastavěn.

V severní části náměstí byly zachyceny stopy vodoteče, která tudy protékala nejspíše na rozhraní 15. a 16. století. Nejmladší horizont náměstí představují základy opěrných pilířů domů a štetová valounová dlažba z přelomu 17. a 18. století.

Výzkumem Náměstí byly získány nové poznatky, které mapují vývoj struktury města od jeho počátků v závěru 13. až po 19. století. Relikty obydlí z konce 13. století přinášejí důležité informace k zakládání měst a podobě domů ve vrcholném středověku. Zachované dřevěné prvky umožnily obydlí datovat. Z množství movitých nálezů je třeba zmínit depot kovových předmětů zemědělského a válečného charakteru v jednom ze zaniklých domů. Jeho specifické složení zatím nemá v evropském prostoru analogii.

PREZENTACE A POPULARIZACE

Kulturně-společenské centrum „Port 1560“ v Českém Krumlově

Nominace: Centrum Český Krumlov, a. s.,
zastoupené Ing. Karlem Vavrouškem
a Miroslavem Březinou
Za Jihočeský kraj nominuje
ÚOP v Českých Budějovicích

Publikace Ústříce a breviář.

Výpověď barokní jímky v klášteře Plasy

Nominace: Mgr. Marcela Waldmannová,
Mgr. Jakub Krček a Jaroslava Kováčová
Za Plzeňský kraj nominuje ÚOP v Plzni

Zvony pro kostel sv. Václava v Lokti

Nominace: Loketské zvony, z. s., zastoupené
předsedkyní výboru Jitkou Hlavsovou
Za Karlovarský kraj nominuje ÚOP v Lokti

Objekty jámy Julie v areálu Dolu Jan Šverma v Lamperticích

Nominace: Důl Jan Šverma, o. p. s., zastoupený
ředitelem Ing. Karlem Novotným
Za Královéhradecký kraj nominuje ÚOP v Josefově

Zámek Červená Řečice

Nominace: družstvo Zámek Šebestián, zastoupené
Ing. Danielem Davidem, Jiřím Moškořem
a Ing. Vladimírem Moškořem, dále tým zapsaného
ústavu Památky Plus, z. ú., a tým Lightside, s. r. o.
Za Kraj Vysočina nominuje ÚOP v Telči

Kulturně-společenské centrum „Port 1560“ v Českém Krumlově

VLASTNÍK, INVESTOR: Centrum Český Krumlov, a. s.

Rozsáhlý komplex budov pivovaru Eggenberg byl před zahájením prací v roce 2021 v neutěšeném stavu. Díky příkladné spolupráci investora s Národním památkovým ústavem se podařilo areál zrekonstruovat a zpřístupnit veřejnosti. Ta zde najde široké kulturní využití.

Pivovar představoval poslední z velkých areálů městské památkové rezervace Český Krumlov, který po roce 1989 neprošel památkovou obnovou. Některé objekty byly využívány pro pivovarský provoz a k bydlení ještě v nedávné době a četné utilitární stavební úpravy značně degradovaly jejich kulturněhistorické hodnoty. Záměrem investora bylo opravené objekty zpřístupnit veřejnosti a umístit v nich muzejní a místopisné expozice o pivovarnictví v Českém Krumlově. Bylo vybudováno moderní návštěvnické centrum, restaurováno historické vybavení a technologie vaření

piva z přelomu 19. a 20. století, které se stalo součástí expozice nového muzea pivovarnictví. Zásadní rekonstrukcí prošla nejstarší část areálu – bývalé městské panské sídlo (tradičně nazývané vdovské sídlo Anny z Roggendorfu) v jihozápadním křídle. Při obnově se zrušením mladších utilitárních vestaveb podařilo v přízemí i patře rehabilitovat prostory goticko-renesančního paláce. Revitalizací prošlo také nádvoří a přilehlá pivovarská zahrada s objekty pro zázemí sezónních kulturních programů.

Areál bude využíván především ke kulturním účelům (výstavy, expozice, edukační programy). Revitalizovaná část areálu pivovaru významným způsobem přispívá k rozšíření veřejností ceněných kulturněhistorických atraktivit městské památkové rezervace Český Krumlov zařazené na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

V loňském roce vydalo plzeňské pracoviště NPÚ výpravnou publikaci završující náročný archeologický výzkum v objektu kláštera v Plasích. Při něm byla objevena barokní jímka záchodů, do níž byl v minulosti ukládán i odpad, a která tak vydala velmi cenná historická svědectví. Kniha svým širokým záběrem nabízí i unikátní náhled do každodenního života opatského domu.

Areál bývalého cisterciáckého kláštera Plasy prošel na sklonku 17. a v průběhu 18. století významnou barokní přestavbou pod vedením Jeana Baptisty Matheye a jeho následovníka Jana Blažeje Santiniho-Aichela. V letech 2015–2023 se dočkal obnovy a zpřístupnění veřejnosti objektu prelatury a při archeologickém výzkumu byla objevena a následně i vytěžena jímka barokních záchodů. Jak se potvrdilo, jímka sloužila také k příležitostnému odhazování odpadu.

Publikace Ústřice a breviář. Výpověď barokní jímky v klášteře Plasy

Komplexní mezioborový výzkum byl završen výpravnou publikací.

Kniha obsahuje jak specializované studie, tak v interpretační rovině zasazuje předměty zkoumání do dobových souvislostí. Výsledek přináší detailní náhled na hmotnou kulturu a je podrobnou sondou do oblasti stravování, zdraví, přírodního prostředí, odívání, pracovního či společenského života posledních pěti představených plaské cisterciácké komunity. Chronologickým zacílením na úzce vymezené období raného novověku, povahou zpracovaného materiálu i důrazem na kombinaci svědectví archeologických a archivních pramenů jde o dosud ojedinělý příspěvek k domácímu monasteriologickému bádání. Za celým výzkumem, jeho průběžnou prezentací a především pak za vznikem předmětné publikace stojí archeoložka Mgr. Marcela Waldmannová, která byla i vedoucí výzkumu.

Zvony pro kostel sv. Václava v Lokti

VLASTNÍK: Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, INVESTOR: Loketské zvony, z. s.

V jediné věži loketského kostela se až do roku 1942 nacházely čtyři zvony. Tři z nich byly zrekvírovány pro válečné účely a na místě zůstal jen nejmenší, Florián. Dnes jsou díky spolku Loketské zvony opět na svém místě všechny čtyři a v koloritu města byl tak doplněn citelně chybějící historický prvek.

V roce 2018 byl Jitkou Hlavsovou založen spolek Loketské zvony, z. s., jehož základním cílem bylo pořízení nových zvonů a zvonkohry do věže kostela sv. Václava v Lokti. Díky veřejné sbírce a pořádání celé řady akcí, jakož i podpoře místních organizací, se podařilo postupně zrenovovat jediný původní zvon Florián a v Uměleckém zvonářství Leticie Dytrychové v Brodku u Přerova odlít zbývající tři. Na podzim roku 2023 se tak všechny zvony po slavnostním uvítání a mši po více než 80 letech rozeznely městem.

Spolek Loketské zvony dokázal oslovit svou činností širokou veřejnost, spojit místní komunitu a obnovit staletí trvající tradici, kterou násilně přerušila světová válka. Upozornil též na opomíjenou složku historických sídel, zvuk. Hlas zvonů patřil k běžnému obrazu měst a kulturní krajiny a nyní dotváří autentickou atmosféru historického města Loket. Spolek zároveň svou činností a propagací na webu a sociálních sítích připomněl a prezentoval staré a dnes vzácné řemeslo zvonářství. Při jednotlivých veřejných představováních nových zvonů nebyli opomenuti ani jejich tvůrci. Kromě aktivity místních obyvatel, organizací, vlastníka i samotného města je potřeba vyzdvihnout osobní nasazení předsedkyně spolku Jitky Hlavsové, která neúnavně vysvětlovala, prezentovala a propagovala záměry spolku a potřebu zvuku zvonů v historickém prostředí.

Objekty jámy Julie v areálu Dolu Jan Šverma v Lamperticích

VLASTNÍK, INVESTOR: Důl Jan Šverma, o. p. s.

Jáma Julie je součástí areálu bývalého dolu Jan Šverma ve východním podhůří Krkonoš, nedaleko Žacléře. Zatímco většina dolů v dané oblasti po roce 1989 ztratila svou provozní, historickou, dokumentační i vypovídací hodnotu, Jan Šverma představuje výjimku. Jako příklad uceleného souboru technických památek spjatých s dobýváním černého uhlí ve východních Čechách je systematicky obnovován a zpřístupňován obecně prospěšnou společností Důl Jan Šverma.

Hlavními objekty jámy Julie, jejíž hloubení bylo zahájeno kolem poloviny 19. století, jsou těžní budova s ocelovou kozlíkovou těžní věží a k ní kolmo postavená strojovna s těžním strojem. Obnova chátrajících objektů z přelomu 19. a 20. století a restaurování technického vybavení proběhly v letech 2021–2023. Projektční práce včetně průzkumů byly realizovány na přelomu let 2016 a 2017.

Obnova budov zahrnovala opravu nosných konstrukcí, fasád s hrubě omítanými plochami členěnými lizénami a římsami z režného cihelného zdiva, včetně repase fabrických tabulkových oken, i vnitřních omítek a podlah. Proveden byl také nátěr kozlíkové věže. Odborným restaurováním prošly elektrický těžní stroj z roku 1955, hlavní důlní ventilátory, těžní klece i veškeré elektrozařízení včetně rozvodů elektřiny a průmyslových světel. Nově vznikla expozice svislé dopravy, která doplňuje unikátní expozici úpravny uhlí z roku 2018.

Díky komplexně provedené obnově byly zachráněny budovy i jejich kompletní technické vybavení. Vše je zpřístupněno formou interaktivní prezentace, která návštěvníkům nabízí ojedinělou možnost seznámit se „na vlastní kůži“ v autentickém důlním prostředí z přelomu 19. a 20. století s dobovou technologií hlubinné těžby černého uhlí.

Zámek Červená Řečice

VLASTNÍK, INVESTOR: Zámek Šebestián, družstvo

Ojedinělý areál renesančního zámku pevnostního typu se v druhé polovině 20. století v důsledku dlouhotrvající absence jakékoliv údržby dostal do havarijního stavu. Situaci komplikovala také skutečnost, že pozemky pod zámkem byly dlouho blokovány církevními restitucemi. Až v roce 2008 s příchodem nového vlastníka mohla být nastoupena cesta k jeho záchraně.

Zámek s převažujícím renesančním a barokním členěním je významným dokladem proměny staršího středověkého hradu na reprezentativní sídlo. V druhé polovině 20. století nejprve sloužil pro potřeby města, později jako opuštěný začal rychle chátrat. V roce 2008 započal nový vlastník cestu k záchraně tohoto výjimečně cenného areálu. Dokázal vyřešit velmi obtížnou ekonomickou i právní situaci zámku tak, že bylo možné jej začít postupně obnovovat. Zpočátku probíhaly záchranné

práce a v roce 2016 přistoupil majitel díky získání větších finančních prostředků z evropských fondů k rozsáhlé obnově exteriérů i interiéru obytného křídla zámku. Byla restaurována rozsáhlá sgrafitová výzdoba vnějších fasád budov na prvním nádvoří a byl obnoven i vstupní most.

V roce 2023 se zámek poprvé ve své historii otevřel veřejnosti a jeho obnovená část je prezentována jako letní sídlo vysokých církevních hodnostářů. Vrcholem prohlídky je interiérový videomapping, při němž je pomocí moderních audiovizuálních technologií představen stavební vývoj památky. Vlastníci ve svém úsilí nepolevují a letos byla v hospodářském zámečí zámku otevřena další expozice, věnovaná historii morových ran v Čechách a na Moravě.

ZÁCHRANA PAMÁTKY

Železářská huť Barbora v Jincích

Nominace: městy Jince, zastoupený starostkou Bc. Miroslavou Tichou a místostarostou Ing. Alešem Hlaváčkem
Za Středočeský kraj nominuje ÚOP středních Čech v Praze

Zámeček Tereziínov v Alberi u Nové Bystřice

Nominace: Ing. Miloš Holub
Za Jihočeský kraj nominuje ÚOP v Českých Budějovicích

Kapucínský klášter v Žatci

Nominace: město Žatec, zastoupené starostou Ing. Radimem Laiblem
Za Ústecký kraj nominuje ÚOP v Ústí nad Labem

Zámek Vartenberk ve Stráži pod Ralskem

Nominace: město Stráž pod Ralskem, zastoupené starostou Mgr. Zdeňkem Hlinčíkem, místostarostkou Ing. Lucií Suchardovou a Helenou Bušovou, vedoucí odboru výstavby
Za Liberecký kraj nominuje ÚOP v Liberci

Areál bývalých městských vodojemů v Brně

Nominace: Ing. Aleš Svoboda a Ing. Viktor Piše
Za Jihomoravský kraj nominuje ÚOP v Brně

Železářská huť Barbora v Jincích

VLASTNÍK, INVESTOR: městy Jince

Železářskou huť Barbora s vysokou pecí a slévárnou nechal v letech 1805–1810 postavit Rudolf hrabě z Vrbna. Po ukončení provozu roku 1874 objekt sloužil jako pila či skladiště státního statku. V téměř havarijním stavu jej v roce 2017 odkoupil městy Jince a rozhodl o náročné opravě a zřízení expozice hutnictví a železářství Podbrdská.

Stavba představuje jedinečnou památku hutnické výroby z počátku 19. století a svým empírovým ztvárněním s vysokými kruhové zaklenutými okny je srovnatelná s výstavnou zámeckou architekturou své doby. Huť Barbora se dochovala takřka v původní podobě a je stavebně nejucelenější technickou památkou vysokopecní výroby surového železa v Čechách.

Práce na obnově byly zahájeny na podzim roku 2021 a trvaly až do září 2023. Po odklizení nánosů sutin a odpadu byly opraveny

omítky včetně původní barevnosti, vyrobeny repliky oken a dveří, nahrazeny nedochované podlahy, namísto otevřených vjezdů pro zavážení rudy osazena kovová vícetabulková okna, v zavážecí věži obnoveno dřevěné a kovové točité schodiště, provedena hypotetická rekonstrukce výtahu na zavážení rudy na sazebnu, zrekonstruována vlastní pec a také zrestaurována původní Francisova turbína.

Objekt se podařilo obnovit do takřka původního vzhledu a zpřístupnit jej veřejnosti. Současně bylo huti dáno nové kulturně-sociální využití. Expozice zaměřená na podbrdské hutnictví prezentuje významné etapy výroby železa v Českých zemích v autentickém prostředí. Prezentaci výrobního procesu dále atraktivně zpřístupnění zavážecí věže a sazebnu, kde probíhal vsyp rudy s dřevěným uhlím a vápnem do šachty pece, která bude viditelná přes instalované sklo.

Zámeček Tereziňov v Albeři u Nové Bystřice

VLASTNÍK, INVESTOR: Ing. Miloš Holub

Jednopatrový empírový zámeček s barokními prvky na východním okraji obce Albeř je jedním z nemnoha příkladů památek, které se ocitly na hraně totální destrukce a podařilo se je vzkřísit k novému životu. Památku před osudem ruiny zachránil mimořádný entuziasmus vlastníka, který neváhal věnovat historickému domu nejen významné finanční prostředky, ale zejména vlastní um a píli.

Zámeček byl postaven v letech 1810–1815 stavitelem Františkem Schneiderem pro hraběnku Marii Terezií Trauttmansdorffovou. Po té sloužil jako správní a úřednická budova. Po zestátnění v polovině 20. století jej postupně využívaly dřevařské závody, státní statek a národní podnik Kablo. Socialistické hospodaření a časté převody majetkových práv se na technickém stavu záměčku Tereziňov neblaze podepsaly, a ten se tak v 80. letech nacházel v naprosto zbláčeném stavu. Na jeho místě se

nalézala pouhá ruina se zbytky obvodových zdí a fragmenty původní interiérové výzdoby bez střechy i krovu.

Po roce 1990 nový majitel zahájil postupnou záchranu objektu s cílem obnovit památku do jejího pokud možno původního vzhledu. Po přelomu tisíciletí bylo postupně provedeno celkové statické zajištění záměčku a obnova původní barokní střechy s věží. Objekt dostal nová dřevěná špaletová okna klasicistního typu a na základě průzkumu zbytků klenebních patek na zdech byly obnoveny cihlové klenby v přízemí. V polovině přízemí byl citlivě vybudován byt vlastníka, ostatní prostory čekají na dokončení a využití, předpokládají se společenské a kulturní akce, případně lokální muzeum či galerie. Obnova fasády, která završila práce na záchraně objektu, byla započata v roce 2021 a dokončena v roce 2023.

Kapucínský klášter v Žatci

VLASTNÍK, INVESTOR: město Žatec

Kapucínský klášter v Žatci, vystavěný v letech 1676–1684, jako jeden z mála klášterů u nás sloužil svému účelu bez přerušení až do roku 1950. Poté zde byla škola nebo domov důchodců. Od 80. let 20. století, kdy zůstal opuštěný, začal chátrat.

Míra jeho destrukce byla na počátku 21. století masivní – střechami s dožilou krytinou dlouhodobě zatékalo, přízemí bylo postiženo vysokou vlhkostí. Projevovaly se četné destrukce nosných konstrukcí způsobené hnilobou nebo dřevomorkou. Město se nejprve snažilo klášter prodat, následně se však rozhodlo, že si rozsáhlý areál ponechá a pokusí se jej opravit.

Sanace neuspokojivého stavu byla zahájena v roce 2012 postupnou obnovou střech, která zabránila dalšímu chátrání památky. Navázala termosanace nejvíce poškozených interiérů, podařilo se repasovat velkou část výplňových prvků, restaurována byla interiérová klasicist-

ní výmalba i výmalba ze závěru 19. století. Vnější plášť byl navrácen do podoby z počátku 20. století. Rekonstrukce byla dokončena v roce 2023, v objektu bude fungovat robotické centrum a přednáškový sál, ostatní prostory budou sloužit jako zázemí pro místní spolky.

Bez aktivity vlastníka, města Žatec, by záchrana rozsáhlého areálu v mimořádně špatném technickém stavu nebyla možná. Ocenit je nutné zejména jeho přístup k restaurování interiérové výmalby pocházející z 19. století, která bývá jinými vlastníky často přehlížena jako „mladá“, a tudíž zdánlivě méně hodnotná. Jak ukazuje příklad žateckého kláštera, jedná se nejen o historicky cenné vrstvy, ale především vrstvy s vysokou výtvarnou kvalitou. Pozitivem obnovy je i skutečnost, že klášter bude po obnově přístupný široké veřejnosti.

Zámek Vartenberk ve Stráži pod Ralskem

VLASTNÍK, INVESTOR: město Stráž pod Ralskem

Areál zámku se nacházel kvůli dlouhodobé degradaci a požáru na konci 80. let 20. století v havarijním stavu. Město Stráž pod Ralskem každoročně investuje prostředky do obnovy stavby s cílem zachránit areál a dát mu nové multifunkční využití.

Renesanční zámek vznikl přestavbou gotického hradu, připomínaného k roku 1281. Vzhledem k složitému stavebnímu vývoji areálu od doby vzniku přes pozdně gotické úpravy, výraznou renesanční etapu až po sjednocení budovy v 17. a 18. století v barokním a klasicistním stylu byl při záchraně objektu kladen velký důraz na dokumentaci.

Práce započaly v roce 2004 a postupně došlo k obnově krovů a střech, následovalo statické zajištění jednotlivých křídel a přístupového mostu a obnova venkovních průčelí. Od roku 2023 jsou obnovovány také interiéry. Stavební etapy byly projekčně připraveny s maximál-

ním respektem k dochovaným autentickým konstrukcím a prvkům. Překvapivě velice dobře se zachovaly nejen partie hodnotných, zejména renesančních a barokních omítek, které byly důsledně fixovány, ale také kamenické prvky, klenuté interiéry a cihelné dlažby. Nově rekonstruované části vycházejí výhradně z poznání stavu objektu před degradací v poslední třetině 20. století.

Areál zámku svým rozsahem a významem výrazně překračuje hranice regionu. Záchrana takového celku a v natolik poškozeném stavu je výjimečná. Kulturní památka se stane dalším veřejnosti přístupným šlechtickým sídlem severních Čech a novým zázemím pro kulturní aktivity města a regionu.

Areál bývalých městských vodojemů v Brně

VLASTNÍK, INVESTOR: město Brno, správce TIC Brno, příspěvková organizace

V blízkosti samotného centra Brna se na Žlutém kopci pod rozsáhlou travnatou plochou nachází historické vodojemy. Po roce 2000 se tento areál ocitl v hledáčku developerů, v roce 2014 dokonce představitelé města rozhodli o likvidaci nádrží. Díky znalci podzemí Ing. Aleši Svobodovi se ale podařilo vzbudit zájem veřejnosti a plány na likvidaci památky zvrátit.

Soubor celkem čtyř kolosálních podzemních nádrží zastropených systémy valených a křížových kleneb nesených pilíři je jedinečnou architekturou nemající v českých zemích období. Vznikl v druhé polovině 19. století z potřeby zásobovat vodou rostoucí populaci města Brna. Projekt londýnského stavitele Thomase Docwry vzešel z veřejné soutěže roku 1869 a vodojemy se na více než sto let staly součástí brněnské vodovodní sítě s pitnou vodou.

V roce 2014 představitelé města Brna rozhodli o likvidaci vodárenských nádrží. Po roce 2015 vstoupil spolu s fotografem do podzemních prostor znalec brněnského podzemí Ing. Aleš Svoboda a pořízené fotografie zveřejnil. Jeho snímky vyvolaly vlnu zájmu široké veřejnosti a tlak na jejich zpřístupnění. Revize rozhodnutí města byla podnícena také aktivitami Občanského sdružení Masarykova čtvrť. Začala jednání o budoucnosti areálu, množily se různé návrhy na konverzi a nové využití vodojemů. Bylo třeba přesvědčit volené zástupce, že investice do zpřístupnění nádrží turistům bude v souladu s rolí řádného hospodáře a že veřejné prostředky nebudou zmařeny. Za město dostal areál na starost investiční manažer Ing. Viktor Piše. Díky jeho přístupu, aktivitě a zájmu můžeme nyní obdivovat podzemní nádrže v autentické podobě.

PŘÍKLADNÁ SPRÁVA PAMÁTKY

Kulturní a komunitní využití obnovené usedlosti Krenovka

Nominace: SUDOP Real, a. s., zastoupená
Mgr. Jakubem Vosáhlem a Ing. Janem
Hromádkou, CSc.
Nominuje ÚOP v Praze

Ing. Jana Votrubová
Nominuje ÚOP v Pardubicích

**Mgr. Maria Szadkowska,
Müllerova vila**
Nominuje ÚOP v Brně

**Mgr. Martin Rejman,
zámek Hrádek u Nechanic**
Nominuje ÚPS na Sychrově

**PhDr. Eva Kolářová,
zámky Hradec nad Moravicí a Raduň**
Nominuje ÚPS v Kroměříži

Kulturní a komunitní využití obnovené usedlosti Krenovka

Klasicistní usedlost z poloviny 19. století na pomezí Nového Města a Žižkova byla po rekonstrukci otevřena veřejnosti a díky nasazení majitele-investora zde vzniklo v roce 2022 nové komunitní a kulturní centrum, svým nekomerčním charakterem v současné Praze zcela výjimečné.

Budova s pavlačemi a členitou vnitřní dispozicí, ve 20. století majetek železničního eráru, se v roce 2003 jako součást hodnotného souboru drážních staveb stala kulturní památkou. Její příkladná stavební obnova, od počátku zamýšlená jako konverze na komunitní centrum, včetně kultivace nejbližšího okolí v urbanisticky problematické lokalitě byla následně zhodnocena ukázkovou správou, provozováním a smysluplným využitím. To spočívá v oživení místa skrze čisté kulturní a komunitní funkce a setkávání osobností z různých uměleckých a profesních oborů, lidí mnoha zájmů a všech

věkových kategorií, místních i přespolních v originálním žižkovském prostoru. Těm všem nabízí Krenovka bohatou paletu vzdělávacích, herních, sportovních a výtvarných aktivit, programů a inspirací k dalšímu tvoření a budování společných projektů. Na nové adrese zde dnes funguje již legendární pražský podnik Čítárna Unijazz, jsou zde výtvarné ateliéry (Krenovka Inkubátor), taneční studio využívá Tanec Praha a jako poslední v minulém roce přibyl přednáškový prostor (ArtHUB). V nedávno zprovozněném sklepě se pořádají hudební produkce.

Investor, společnost SUDOP Real, a. s., se zasloužil o to, že byla Praha obohacena o zcela mimořádný nekomerční prostor, který slouží městu a jeho obyvatelům. Podobné, v principu nesložitě a nenápadně rekonstrukce památek, navíc kompletně vyplněné kulturními a komunitními projekty, je třeba ocenit i proto, aby se mohly stát inspirací ostatním investorům.

Jana Votrubová

Přední česká odbornice na management historických kulturních krajín a na obnovu památek zahradního umění ovlivněných tvorbou Andrého Le Nôtre. Vystudovala management zahradních a krajinářských úprav na Zahradnické fakultě Mendelovy univerzity v Lednici a zahradní a krajinářskou architekturu na Institut National d'Horticulture et de Paysage ve francouzském Angers. Pracovala jako projektový manažer Státního fondu životního prostředí ČR, kde administrovala skoro 500 projektů po celé republice a úzce spolupracovala s AOPK. Získané zkušenosti, dovednosti a znalosti od roku 2021 využívá ve správě památky světového dědictví Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem.

V Kladrubech n. L. pravidelně prezentuje tuземským i zahraničním návštěvníkům mimořádné univerzální hodnoty národní kulturní

památky i krajinné památkové zóny Kladrubské Polabí a péči o ně. Díky její aktivní znalosti odborné angličtiny a francouzštiny dlouhodobě nejen na národní, ale i na mezinárodní úrovni špičkově prezentuje péči o kulturní dědictví v ČR a představuje evropsky unikátní využití památkově chráněné kulturní krajiny pro tradiční způsob chovu.

Nominace vychází z její příkladné a pro ostatní vlastníky památkově chráněných kulturních krajín inspirativní správy statku světového dědictví i krajinné památkové zóny. Jana Votrubová příkladně navazuje na údržbu luk, pastvin, lesů, polí, stromořadí, zahrad v tradičním pojetí, jež se díky ní navrátila do řemeslné kvality meziválečného období. Její zásluhou byly obnovovány zejména aleje v tradičním druhovém složení a zvýšila se kulturněhistorická hodnota statku světového dědictví i památkové zóny.

Maria Szadkowska,
Müllerova vila

Maria Szadkowska je dlouholetá vedoucí Centra památek moderní architektury Muzea hlavního města Prahy a hlavní kurátorka Müllerovy vily. Je přední odbornicí na dílo architekta Adolfa Loose, o čemž svědčí její bohatá publikační činnost na toto téma. Profesionálně se zaměřuje také na fenomén tzv. house museí.

Své znalosti využila při vzorové obnově Müllerovy vily v Praze (1997–2000). Po rekonstrukci byl objekt zpřístupněn veřejnosti jako instalovaná památka moderní architektury – tzv. house museum. Jednalo se o vůbec první takové museum v ČR. Müllerova vila je také jedním z prvních členů mezinárodní sítě Iconic houses, která spojuje architektonicky významné rodinné domy 20. století.

Obnova Müllerovy vily představuje ve své době v mnoha ohledech novátorský přístup – zájem obnovy byl konzultován v širokém grémiu

složeném ze zástupců investora, památkářů, předsednictva České komory architektů a Klubu Za starou Prahu, projektové dokumentaci předcházela stavebněhistorický a stavebněarchitektonický průzkum, dodavatelem obnovy byla restaurátorská společnost se subdodávkou stavebních prací. Vůbec poprvé v dějinách památkové péče v ČR bylo přistoupeno k restaurování mladých materiálů, např. bakelitu.

Maria Szadkowska odborně garantovala vzorovou obnovu a zpřístupnění klíčové památky moderní architektury. Müllerova vila se stala inspirací prakticky pro všechny následující realizace na poli obnovy rodinných domů 20. století. Vzorem nebyla jen samotná obnova, ale také způsob prezentace. V současnosti je v ČR ke dvěma desítkám domů, při jejichž obnově a prezentaci byly využity zkušenosti z Müllerovy vily. Konzultací s M. Szadkowskou využívají i instituce spravující vily v zahraničí.

Martin Rejman, zámek Hrádek u Nechanic

Kastelánem Hrádku u Nechanic je Mgr. Martin Rejman od roku 2016. Svým velmi empatickým a diplomatickým přístupem dokázal propojit všechny složky péče i prezentace o svěřené kulturní dědictví; nebojí se nových a netradičních přístupů.

Velkou pozornost věnuje stavební obnově svěřeného objektu – za jeho působení byla dokončena obnova fasád západní části zámku, došlo k obnově všech teras, páteřní splaškové kanalizace, stabilně je udržován zámecký park. V současné době spolupracuje na přípravě projektové dokumentace na generální opravu střechy hlavní budovy zámku a stropů ve druhém patře. Spolu s kolegy se podílel na vzniku nového prohlídkového okruhu ve druhém patře zámku, s dětskými prohlídkami a pracovními listy nezapomíná ani na nejmladší návštěvníky. Stabilizoval také pracovní kolektiv.

Martin Rejman navázal výborné vztahy s místní správou, samosprávou i s médii. Se-psal první monografii o Hrádku a díky vzorné správě objektu, ale i neúnavnou přednáškovou činností a citlivou správou sociálních sítí popularizuje jak zámek a areál, tak památkovou péči celkově. I díky speciálním prohlídkám a doplňkovým kulturním akcím zvýšil povědomí o zámku mezi laickou i odbornou veřejností – návštěvnost v roce 2023 vzrostla oproti předchozím letům o čtvrtinu, na bezmála 40 tisíc návštěvníků.

V projektu *Po stopách šlechtických rodů 2023: Harrachové – vznešenost zavazuje* Martin Rejman svým nasazením šířil dobré jméno NPÚ v ČR, ale i v zahraničí. Všechny aktivity související s projektem navíc realizoval při svých běžných pracovních povinnostech. Zámek Hrádek u Nechanic je pod jeho vedením příkladnou ukázkou vzorné péče o objekt.

Eva Kolářová, zámky Hradec nad Moravicí a Raduň

Bývalá kastelánka státního zámku Raduň PhDr. Eva Kolářová celý svůj profesní život spojila s památkami na severní Moravě. Začínala v roce 1970 v oddělení umělecko-historických sbírek zámku Hradec nad Moravicí. Při zaměstnání vystudovala dějiny výtvarného umění, etnografii a folkloristiku na brněnské Univerzitě J. E. Purkyně. Poté dál působila v Hradci nad Moravicí a souběžně věnovala pozornost i zámku Raduň, od roku 1985 už jako jeho kastelánka, a ve funkci zůstala do roku 2018.

Eva Kolářová měla velký podíl na generální rekonstrukci zámku v Hradci nad Moravicí a jeho památkové obnově. Na počátku 90. let se spolupodílela na aktualizaci programu využití zámku a areálu. Zabývala se přitom i průzkumem zámecké historie a sbírkových fondů. Sledovala funkční a umělecko-historické proměny zámeckých interiérů a své poznatky zužitkova-

la při realizaci všech prohlídkových tras. Dlouhodobě vedla restaurátorský program. Současně už byla pověřena správou zámku Raduň. Ten se během jejího působení změnil téměř k nepoznání. Ve spolupráci s orgány státní památkové péče vedla jeho stavební a restaurátorskou obnovu. Nastavila zámecké prohlídkové trasy a postupně je rozšiřovala. Velkou pozornost věnovala dohledávání původního mobiliáře i nezbytné akviziční činnosti, včetně restaurování většiny stávajícího movitého fondu. Připravila rekonstrukci zámecké oranzérie a okrasných zahrad, formulovala obnovu a využití zámecké sýpky. O dějinách zámku průběžně přednášela a publikovala, naposledy knihou *Příběh zámku Raduň*.

Eva Kolářová věnovala oběma zámkům, v Hradci nad Moravicí a Raduni, 48 let své pracovní kariéry a do jejich historie se zapsala hlubokou a nesmazatelnou stopou.

OSOBNOST PAMÁTKOVÉ PÉČE

Doc. PhDr. Josef Štulc
Nominuje generální ředitelství

Josef Štulc

Josef Štulc (* 1944 v Praze) patří k významným teoretikům a metodikům památkové péče. Během dlouholetého působení v oboru byl předním funkcionářem státní památkové instituce i uznávaným zástupcem ČR v zahraničních památkových organizacích.

Studoval architekturu, dějiny umění a klasickou archeologii a v roce 1967 se stal pracovníkem státní památkové péče, kde ho praxe přivedla ke komplexnímu formulování teorie památkové péče a metodických doporučení k památkovým obnovám. V letech 1990–2002 byl ředitelem Státního ústavu památkové péče, následně pracoval jako hlavní, resp. vedoucí konzervátor Národního památkového ústavu.

Již před revolucí roku 1989 se angažoval v oblasti mezinárodní spolupráce, v období normalizace organizoval britsko-české sympozium o památkové péči a podílel se na přípravě mezinárodních sympozií ICOMOS konaných v Čes-

koslovensku. Po otevření hranic pak zajišťoval mise pro hodnocení stavu zahraničních lokalit nominovaných na zápis na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, a jeho kontakty, zkušenosti a diplomatické schopnosti výrazně přispěly k zapsání našich památek a památkových areálů na tuto listinu.

Roku 2002 byl zvolen do funkce prezidenta Českého národního komitétu ICOMOS, kterou vykonával až do roku 2015, a jako viceprezident zůstal ve vedení do roku 2023. V letech 2016–2019 byl členem mezinárodního expertního Panelu pro Evropské dědictví, zřízeného Evropskou komisí pro hodnocení pamětihodností Evropského dědictví.

V současnosti působí jako pedagogický pracovník v odboru metodiky, vědy a vzdělávání a nadále se angažuje při prosazování ochrany kulturního dědictví, v profesním vzdělávání a popularizaci významu oboru.

hlavní mediální partneři

partneři

Vydal Národní památkový ústav, Praha 2024

Redakce: Vilém Faltýnek, Milan Kudyn

Jazyková korektura: Milan Kudyn, Karolina Krejčířiková

Design: Romana Indrová Semelková

Foto: archiv NPÚ, archiv nominovaných

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV